

Nøtteskrike *Garrulus glandarius*

Global utbredelse

Nøtteskrika har en vid, transpalearktisk og orientalsk utbredelse. Den hekker fra NV-Afrika, Europa, De britiske øyer og Skandinavia; mot øst gjennom Russland og Sibir til Japan, og mot sørøst over Balkan og Lilleasia, Kaukasus, India og Himalaya. Innenfor dette store området viser arten stor variasjon, og det er definert flere underarter og -grupper. Vår underart hekker fra Norge, Sverige, Polen, Mellom- og Sør-Russland og mot sør til Pyreneene, Sveits, Østerrike, Ungarn, Romania og Bulgaria. I Finland overtar en annen underart.

Norsk utbredelse og habitatvalg

I Norge finner vi nøtteskrika relativt alminnelig i skogtrakter på Sørlandet, Østlandet og Trøndelag. Den har tidligere i dette århundre spredt seg nordover i Nordland, men resultatet fra Atlas-inventeringene synes å vise at arten er mindre vanlig i Nordland enn Haftorn (1971) gir inntrykk av. Arten opptrer som invasjonfugl i Pasvik, Finnmark enkelte vintre, bl.a. i 1981-82, men det foreligger ingen indikasjoner på hekking her (Wikan 1987). Forholdene på Vestlandet er interessante, idet arten ser ut til å ha kolonisert det meste av landsdelen ved en knipetang-bevegelse både fra nord og sør, men mest påfallende fra sør. Nøtteskrika ser ut til å ha kolonisert såvel Nordmørsregionen som Rogaland i 1950-årene. I Hordaland og til dels Sogn og Fjordane skjedde det noe senere, og her ser invasjonen i 1977 ut til å ha vært en medvirkende spredningsmekanisme (Løfaldli 1983). Atlas-resultatene ser ut til å bekrefte at tilstanden fra den tiden har holdt seg. Dette betyr at nøtteskrika i dag har en videre utbredelse på Vestlandet enn for 20 år siden. Atlas-registreringene bekrefter også at nøtteskrika er mindre vanlig i indre strøk av Østlandet og i Trøndelags indre og østligste skogtrakter. I disse områdene erstattes den i større eller mindre grad av lavskrika.

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Det foreligger ingen overslag over bestandsstørrelsen. De samme gjelder også bestandsutviklingen, men det er klart at arten har utvidet sitt leveområde i Norge i løpet av dette århundre, uten at den underliggende årsak til dette er klarlagt. Dette betyr også sannsynligvis at nøtteskrika har hatt en positiv utvikling i bestandsstørrelse i dette århundre i Norge.

Hekkebiologi

Nøtteskrika hekker fortrinnsvis i gran- og blandingskog i lavlandet, og går vanligvis ikke høyere opp mot fjellet enn grana. Arten har et levesett som gjør at den lett oversees på hekkeplassene. Atlas-prosjektet er lagt opp slik at dette kan ha ført til at nøtteskrika er underrepresentert i materialet. Dette kan forklare at forekomstene i Nordland er noe lavere enn ventet. Resten av året er arten forholdsvis lett å registrere. Nøtteskrika opptrer regelmessig på fôringsplasser, og den registreres spesielt lett om høsten i forbindelse med hamstringsatferd. Nøtteskrika er kjent for sin

hamstring av eikenøtter, noe som hevdes å ha stor betydning både for spredning av eik, og for nøtteskrikas forplantningsbiologi (Andrén 1985). Nøtteskrika har imidlertid et langt videre utbredelsesområde enn eik i Norge, og hamstringen er heller ikke bare knyttet til eikenøtter. Bl.a. observeres nøtteskrika om høsten å hamstre både korn og småpoteter.

Trekkforhold

Nøtteskrika er normalt stasjonær hele året, men foretar enkelte år masseforflytninger, såkalte invasjoner. Hva som forårsaker slike invasjoner, er ikke fullt ut forstått, men næringstilgang spiller en klar rolle (Sværdson 1957). En kan si at trekkfugler er tilpasset sesongmessige og forutsigbare svingninger i næringstilgang, mens invasjonsartene har tilpasset seg uforutsigbare årlige variasjoner i næringstilgang. En stor gruppe invasjonfugler lever av frø/nøtter fra trær og busker, dvs. frø fra langlivede vekster med stor mellomårsvariasjon i frøproduksjon. Nøtteskrika må regnes blant disse, selv om den i utgangspunktet er en alteter. I nyere tid er de største invasjonene fra 1955 og 1977, da det ble rapportert hhv. 10.000 og 16.000 fugler passerte Falsterbo i Skåne (Andrén 1985).

Invasjonen i 1977 er beskrevet (Løfaldli 1983, Andrén 1985) og gir et godt bilde av hendelsesforløpet. For fugl fra hekkeområdene i øst og nord virker Oslofjorden som en trekkdeler, en større del følger den svenske vestkysten sørover, og registreres bl.a. ved Falsterbo. En mindre del går vest for Oslofjorden og følger den sørnorske kystlinje. Nøtteskrika viser sterk aversjon mot å krysse åpent hav. Derfor følger fuglene kystlinja langs Sørlandet, for deretter på Vestlandet å ende opp i et nordgående trekk som dette året ble registrert opp til Sunnmørsregionen. De første masseoppredener fra Vestfold (Mølen) var ca. 1. september og fra Sunnmøre 17. oktober. Det ser ut til at invasjoner generelt har hatt stor betydning for etableringen på Vestlandet, eksempelvis er de fleste registrerte hekkinger fra denne tiden gjort etter invasjonsår (Løfaldli 1983).

Lars Løfaldli

Nøtteskrike *Garrulus glandarius*

300 ● Konstatert hekking

297 ● Sannsynlig hekking

374 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

